

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész evre . . . 6 frt — kr.
félévre 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. e.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr..
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Esmény és való. — Változatosság az egyházi beszédben. (König Béla.) — Luther élete. (Hutter Zsigmond.) — Belföld. — Vegyesek. — Pályázat.

Esmény és való.

A ki kenyere javát megette, megszokhatta a csalódásokat; azt azonban, hogy a csalódás ne fájjon, vagy, hogy a tapasztalat gazdagodása elegendő kárpótlás legyen a megsemmisített, kedves eszméért, még a legerősebb lelkű ember sem állíthatja.

A csalódás mindég fáj.

Ily csalódáson mentem keresztül s velem alkalmasint sokan, a magyar prot. irodalmi társaság közgyűlésén.

Azt reméltük, hogy a lelkiismeret szabadságából folyó tudomány-szabadságnak elve alapján álló prot. felekezeteknek a tudományos munka érdekében s ezzel valamennyiünk szellemi életének gazdagítását czélzó törekvése mindazokban, a kik a komoly tudományt a prot. felekezetek közös életelvének ismerik és vallják, minden mellék tekintet nélkül, osztatlan, lelkesült örömet fog ébreszteni. Mert hiszen egy oly közös elv valóításáról van szó, mely akár pozitív, akár negatív irányban alkalmaztassék is, a tudomány embereinél csakis áldásos lehet.

A tanácskozások folyamán felmerült ellentét sem csökkentette ebbeli reményünket, csak a békés kibontakozás lehetőségének megnehezítésével alább szálítottta. Ime az eszmény fensőbb, majdnem légies megjelenésében és a való rideg, lehűtő hatásában!

Szabad legyen azonban a csalódás fájdalomra alkalmaztatnunk a leggyógyítóbb írt: a kegyelem urában gyökeredző, s Urunk, a Jézus Krisztus szeretetében élő reménységet, hogy az, a ki az eszme testté válásának első pillanatához elvezérlett, szent Lelkének mi bennünk munkás erejével az egymástól vélemény-külömbőség által eltérő testvéreket a keresztény tudomány ápolásának szent feladatára egyesíti, hogy azt, a mi lelküknek legkedvesebb: az Urat, az ő üdvözítő igazságát szolgálják országának terjesztésére, hazánknak, nemzetünknek boldogságára.

S e reményben nem csalatkozhatunk, csalatkozni nem fogunk. Hiszen az, a ki mibenünk munkálta

az akaratot, és az elhatározást, megeselekeszi, hogy azt végre is vigyük s az ő megszentelő lelke által vezéreltetve képesekké legyünk a közös ügy, a közös jó érdekében, meg nem tagadva Urunkat, Üdvözítőnket, megtagadni önmagunkat.

Tudományos irodalmi társulatot óhajtottunk, mely a theologiai tudományt a nekünk adatott isteni kegyadományok mértéke szerint, támaszkodva a múltnak lelkesítő emlékeire, kiaknázva a nálunknál szerencsésebb, előbbrehaladt nemzetek tudományos kincses tárait, mívelje, s szerénytelenség nélkül legyen mondvá, legalább saját magunkra nézve előbbre is vigye.

A „tudományos“ jelző töröltetett, nem mintha a tudomány mívelése elejtetnék, hanem hogy egy más, szint oly jogosult, de meggyőződésünk szerint nem ide tartozó érdeknek, a népies vallásos irodalomnak engedje át terének egy részét.

Ez is egy kis csalódás. De azon meggyőződésben, hogy a népies irodalom művelésével a keletkező társulat népünk körében foglal helyet, s hogy, a mit a társulat a népnek s a népért tesz, azt gazdagodva, a nép rokonszenve, támogatása, a közérzületnek elevenítő befolyásával a szellemiekben és anyagiakban sokszorosán visszanyerheti, megnyugodtunk. Csak ne akarjon a népirodalom a tudományos munkásság rovására terjeszkedni s a prot. felekezeteink körében létező munka-erőt ne akarja megbénítani, vagy épen a maga számára lefoglalni.

Szívünk teljes örömeivel és melegével üdvözöljük, helyeseljük azon nyilatkozatokat, melyek felekezeti confessióink hű megtartását hangsúlyozták; sőt megvalljuk, hogy a társulathoz való csatlakozás előfeltétele volt ez résziünkről is. Azonban már azt sem felfogni, sem helyeselni nem bírónk, ha a társulat oly tudományos munkáknak kiadására, esetleg pártfogására fordítaná szellemi és anyagi erejét, melyek a felekezetek között fennálló különféleségek elhallgatásában s így szintelenségben remekelnének. A tudományos munkának életeleme a tudományos harc.

Vélemény véleménnyel, érv érvvel szemben, alaposan megokolva, rendszeresen egybeállítva a meggyőződés emberét nem ingatja meg, hanem meggyőződését megerősíti, elmélyíti. Csak a gondolkozni nem szerető, a szellemi munkától vissza riadó örül annak, ha szép csendesen nyugton hagyják őt s ha benne még kételyt sem támasztanak meggyőződésének helyessége felől.

A prot. theol. tudományosság ellentéteken át fejlődött, az evangyéliumi igazság harczolva győz, s küzdelem után nyerheti el csak a diadal koronáját. Ne akarja senki megkötni kezünket, leigázni szellemünket, legkevésbé pedig akár jobbról, akár balról csatalkozhatlansággal megbénítani munkánkat.

Hiszen nem csak a dogmatikában, hanem az etikában és az exegesisben, sőt a történelemben is vannak és lesznek controvers kérdések. Ezeknek megoldása, ezeknek tisztába hozatala a tudományos munkának legfőbb feladata. S e munkát a társulat támogatásával végezni: ez lenne a benne társuló tudományos egyénekre nézve a legbuzdítóbb, leghálásabb feladat.

S e pontnál szabad legyen nekem is a többet hangoztatott, mint tapasztalt krisztusi szeretetre hivatkoznom, mely nem abban áll, hogy ellentétes s szerintünk téves felfogást, eszmét eltűrjünk, hanem abban áll, hogy saját meggyőződésünkért helyt állva, ne azonosítsuk az egyént a véleménnyel, a személyt a nézettel, de azon meggyőződésben, hogy ellenfelünket nem vezérli más, mint a Krisztusnak élő szerelme, az igazságért való buzgó lángolás, mint magunkat is. Tiszteljük az egyént meggyőződésével, szeressük a személyt az Urnak szerelmeért!

Eszmény és való. Meglehet, hogy ezen, szerintünk egyedüli helyes elv miatt sokan ábrándozóknak fognak tartani. Elfogadjuk e vádat is, mert csak ezen elv mellett látjuk biztosítva a tudományos munkának sikerét, a társulat tagjainak munkakedvét. Lehet, új csalódásra ébredünk. Fájdalmas lesz ez is; de ott, hol a Krisztus szolgálatában állók, s az ő igazságának kutatásában fáradozók fognak kezét, lehetetlen, hogy ép az ő lelkének segedelmével, elébb vagy utóbb, e szellem diadalra ne emelkedjék.

Hibáztunk, s talán sokban s alkalmasint hibázni fogunk a jövőben is, mert mennyei atyánknak gyarló gyermekei vagyunk; de fel nem hagyhatunk azon reménnyel, hogy a fejlődés folyamán sikerülni fog a hibát helyreütni, a támadt ellentéteket kiegyenlíteni. Addig pedig, míg az eszmény teljesülése valósággá lesz, imádkozzunk és dolgozzunk, hogy az Úr kegyelmének áldása mellett több csalódás ne érjen!

Változatosság az egyházi beszédben.

Gyakran hallhatni buzgó és lelkiismeretes lelkészeink ajkiról a panaszt: „Hirdetem Isten igéjét évről évre, hogy minél több valódi bölcseséget, rendet, nyugalmat és boldogságot teremthessek gyülekezetembe; de hijában — hiveim mégis csak a régiék

maradnak.“ — Vannak ugyan olyanok is, a kik semmitsem törődnek vele, hogy használ-e vagy nem használ beszédük, a kik a vasárnapi istentisztelet után azon nyugodt öntudattal vetik le a palástot vagy Luther kabátot, hogy most újból egy terhet ráztak le nyakukról s a kik a hallgatók közönye miatt legfennebb csak annyiban mérgelődnek, a mennyiben hatásvadászó frázisaik, választékos taglejtésük, színészeskedő előadásuk, röviden becses személyük nem talál a kellő dicséretre. De, a mint mondám, ott is, hol lelkesebb hirdetőre talál az ige, csak sajnálatra méltó közönyt és hidegséget tapasztalhatunk a hallgatóság részéről. Honnét van ez? Többféle körülmények működnek közre, melyek korunk lanyhuló hitéletét előidézni szokták; — én csak egy okra akarom ezuttal az olvasó figyelmét irányozni, és ez a kellő változatosság hiánya egyházi beszédünkben.

A gyülekezetnek, melyet lelkileg mivelnünk kell, szívesen és megfeszített figyelemmel kellene egyházi szónokát hallgatnia. — E követelményt gyakran is hangoztatjuk, a mi nagyon is természetes, miután csak a figyelmes hallgatás folytán juthat a hirdetett igazság hiveink lelkébe s így gyakorolhatja az a kellő üdvös hatást szívére és életükre. Képzeljük most magunkat azon hallgató helyzetében, a ki semmi tartalmi vagy alaki változatosságot lelkészének előadásában nem talál egész év folytán; képzeljük magunkat egy falusi hallgató helyzetében, (hisz nagyobb részint ilyenekkel van dolgunk) a kinek gondolkozási és figyelési képessége bizonyos ingerre és ébresztésre szorul, épen azért, mivel ritkábban gyakoroltatik; csodálkozhatunk-e, ha az ilyen hallgató megunva a folytonos egyhanguságot szépen elszenderedik s az édes álom karjai közt keres magának enyhét?

Ez utóbbi gyakran előforduló körülményt nem lehet az eredendő bűn és emberi gyarlóság rovására írunk, hanem inkább azt a teremtő ama bölcs végzésének kell tulajdonítanunk, a melynél fogva az Isten az emberi lelket úgy alkotá meg, hogy ez a változatosság által a gondolkodásban ingereltessék, arra ösztönöztessek s abban megtartassék. Itt is alkalmazható a régi közmondás: „varietas delectat.“

Gyakoroltassék e változatosság úgy tartalmilag, mint alakilag. A tartalmi változatosságot nagyban akadályozza egyházunkban a pericoparendszerhez való tulságos ragaszkodás. Lássuk csak az eredményt ott, a hol évtizedeken át csak az evangyéliumi rendes szakaszok felett szónokolnak. Mihelyt a lelkész megkezdi beszédét, a hallgatóság azonnal tudja, hogy miről és mit fog ma a tisztelendő úr prédikálni. A szorgalmasabb templomba járók plane még könyv nélkül is tudják az egész textust. Valami ujat vagy még nem halottat az evangyéliumi szakaszt évtizedek alatti használata folytán, erőszakoskodás nélkül, nem igen mondhat. Nem is reflectálok arra, hogy a nép az örökös evangyéliumi szakaszok felett való szónoklatok után könnyen azon álhitre jöhet, mintha ama ősrégi ev. szakaszokban volna az egész kereszténység, és Isten Igéjének legfontosabb része

kifejezve, sőt mintha ezek képeznék csak Isten igéjét. Adjunk tehát nagyobb tért a szabad textusoknak. Hogy mennyire fokozza ez a közfigyelmet, a tapasztalás eléggé igazolja. Nem mondom, hogy teljesen mellőzzük a rendes ev. szakaszokat, hanem igenis változtassuk évenként czél és tervszerűleg az alapigék sorozatát a választásnál különös súlyt fektetve a többi szép evang. historiai textusokra, a melyek oly vonzóan és szemléltetően adják elő a legabstractabb igazságokat is, hogy a hallgatóság figyelme önként rájuk irányul. És ha az alapigék megválogatásakor bizonyos változatosságra törekszünk, úgy egyházi-beszédeink is okvetetlen változatosak lesznek tartalmi tekintetben, feltéve, ha nem szántszándékkal választjuk ki épen az egyforma tartalmu bibliai helyeket.

Az egyformaságot igen könnyen kikerülheti a szabad textusok kiválogatásakor azon buzgó lelkész, a ki csak egy kis figyelmet fordít gyülekezetének erkölcsi állapotára, az ott uralkodó különös téves nézetekre, előítéletekre és ál erkölcsi elvekre. Továbbá, ha a lelkész jól ismeri a kereszténység minden alapigazságait s a biblia minden elrejtett kincsét is s ha szíven fekszik ama nemes törekvés, hogy az összegyűjtött szellemi tőkét kamatoztassa is híveinek lelki épülésére, — akkor könnyen fog sikerülni egyházi beszédeiben tarmilag változatosságot teremtenie.

A mi az alakí változatosságot illeti, e téren is sok hiányt tapasztalhatunk. Bizonyos, felvett formák szerint készített egyházi beszéd könnyen egyhangúságot idézhet elő. A homiletika szabályaihoz való tulságos ragaszkodás kezdő szónoknak ajánlatos ugyan, de a már gyakorlott lelkész nagyban akadályozhatja egyéniségének szabad nyilváníthatóságában.

Mint a hogy egy atya gyermekeivel, vagy barát barátjaival nem szokott művészi és mesterkelt hangon beszélni: úgy a lekipásztor is, a ki híveinek atyja és barátja egyaránt, kerülni fogja az unalmas, erőltetett formalismust. Ha különben rend van gondolatában, bizonyára rend lesz azoknak külső kifejezésében is.

Hogy a szemléltetés, miként a paedagógiában, úgy e téren is mily nagy szerepet játszhatik s hogy egy kis változatossággal abban, — midőn majd egy kis történet, majd egy versecske, majd egy a természetből vagy az életből merített példa, majd ügyesen használt personificatio által szemléltetjük az elvont igazságot, — hogy mindez a figyelem ébren tartását lényegesen előmozdíthatja, azt bizonyára mindenki tapasztalhatta, a ki e téren kísérleteket tett.

Hogy több és nagyobb változatosságra törekdjünk egyházi beszédeinkben, — e szavaim által nem azt akarom mondani, hogy kapkodjunk minden után, a mi új, mert nem minden szokott jó lenni, a mi új s hosszas lekipásztorkodás alatt nehezen is lehetne mindig valami újat mondani vallás-erkölcsi tanításainkban, de annál inkább lehet a régi örök igazságokat újabb meg újabb alakban híveink lelki szemei elé vezetni. — Különben végül megjegyzem, hogy e változatosság természetes következménye leend mindazon buzgó egyházi szónokok beszédeinek, a kik

a folytonos olvasás, tanulás és gondolkozásban kifáradhatlanok, a kik folytonos figyelemmel kísérik különösen a népszerű egyházi beszédiradalom jelesebb termékeit s nem restelik a jótól a jót elsajátítani s azt a hívek lelki épülésére felhasználni.

König Béla.

Luther élete.

(A mivel község s különösen az ifjúság számára. Irta Dr. Masznyik Endre theol. tanár. Pozsony. A szerző sajátja.)

Második czikk.

Ha kifogásoltam Luther jellemzését a parasztháborúban, kifogásolom most, ugyancsak a történeti igazság alapján, Luthernek háttérbe szorítását szemben Zwinglivel. De legyen szabad mindenekelőtt Dr. Masznyiknak a két reformator között, vont csinos ellentéteihez még a következőket fűznöm (265 l.): Luther 95 tételével rögtön fején találja a szöveget, Zwingli ref. működését adiaforisztikus dolgok vitatásával kezdi meg; amaz, művei kiadótól egy fillért sem vesz el, emez pápai subventiót is elfogad; az egyik nyers, egyszerű barát, a másik a szőnyegen otthonos diplomata; Luther Istenre bizza ügyét, Zwingli ügyének fegyvert, világi hatalmat keres. Tudnunk kell ezt, mert tudta ezt Luther is.

A mi pedig mindkettőnek egymáshoz való viszonyát, vitatkozási modorát illeti, egyik a másiktól nem marad el s köztük illedelmes, tisztességes polemiaról a mai fogalmak szerint beszélni nem lehet. Ha Luther hirtelen, Zwingli számító; ha az nyíltan támad, ez kerülő úton; amaz szavaiban nem válogat, emez szavakat keres, melyek alá a minden haragnál sértőbb gúny és gyűlölet elrejtethető. Épen azért a határtalan tiszteletéről, melylyel Zwingli Luther szellemének eleitől fogva adózott arról „a kiméletes, sőt udvarias magatartásról a felé röpitett mérgezett hegyű nyilak zápora között és,“ arról „a szíves indulatról“ (265—266 l.) melyről Dr. Masznyik beszél a jelenlegi történetírás mit sem tud. Ellenkezőleg épen ő hasonlítja Luthert örülthöz, ki dühöngve orvosára tör; ő mondja Luther tanát istelennek, az evangéliomot elpusztító pestisnek, ő fejezi be a „barátságos magyarázatot“ azzal, hogy Luthernek a rajongók ellen írt művéből 4 tételt kiemelve, kijelenti: „ez tévedés és istentelenség a hozzá ragaszkodás.“¹⁰⁾ Majd elfogultan az ellenség mende mondait készpénznek fogadva el szívtelességgel vádolja Luthert a parasztozgalomban, holott megfeledekzik, hogy Luther felemelte a szeretet szavát és tiltakozott az újrakeresztelők kivégeztetése ellen, akkor, mikor Zürichben Zwingli szemei előtt, hallgatásával, tehát beleegyezésével, a rajongókat kivégezik. A marburgi vitán Zwingli szavaira; „nem úgy, Doktor úr, ez iráshely nyakát szegi“ ezért csattanhatott fel Luther méltán, maró sarcasmussal: „Ne hetvenkedj, nem szegik itt senki nyakát, Hessenben és nem Svájcban vagy!“ S a vita bevégezte után épen a gyengéd és szerény Zwingli nevezi Luthert „jó indulattal“ szemtelennek, mert „ha valaki meggyőzetett, úgy az a szemtelen és basáskodó Luther nyilvánosan győzetett meg.“¹¹⁾

¹⁰⁾ Köstlin II. 97.

¹¹⁾ Köstlin II. 186.

Mindezek olyan tények, melyekkel szemben Dr. Masz-nyiknak Zwinglire halmozott dicsérete meg nem áll; de nem állhat meg azon állítása sem, hogy „Zwingli szabad-
elvűbben gondolkozott, ha van is némi tankülönbség — azért jó barátok, szövetségársak lehetünk.“ 207 l.

Zwingli nem volt ily szabadelvű, neki a testvéri kibékülés kölcsönös engedékenység alapján eszébe nem jutott s ha mégis felvette a keztyűt, azért tevő, hogy megizenje utolsó lehelletig a harczt, megizenje saját ügye győzedelmének csalhatatlan bizonyosságával akkor, mikor barát-hoz, ellenséghez így kiállt: „győzni, kétségtelenül győzni fog tanunk, habár ez ellentállás miatt lassan is, habár a győző szemei könybe lábadnak is.“¹²⁾

S ha Marburgba mégis elment, korántsem a különbségek kiegyenlítése, a testvéri kötelék megszilárdásáért, hanem megjelent ott, talán Fülöp grófnak megnyerése, Luther nagyságának megdöntése, saját ügyének előmozdítása végett. Miután pedig mindez nem sikerült, igen is hajlandó volt, hogy szövetségársak legyenek, de csak oly értelemben, oly alapon, mint a hogy szövetségársak lettek a lutheristák a pápistákkal a közös ellenség a török ellen.¹³⁾

Ily szempontból ismerve meg Zwingli cselekedeteinek rúgóját, a marburgi vita végén az általa jelenetezett könyhullatás, Luther akkori közönyössége ellenében mitsem bizonyít. Sőt megjegyezhetjük, hogy Zwingli könyei még ekkor — „a két testvér ev. felekezet békeségének koporsajára“ — 275 l. — nem hullhattak, miután ez a békeség akkor még meg nem halt, ellenkezőleg erősödött Luther és Butzer stb. megegyezésével s minden valószínűség szerint idővel ez egyezséghez csatlakoztak volna a Svájciak is, ha Calvin hatalmas alakja fel nem emelkedik.

A két testvér felekezet békeségének koporsója nem Zwingli, hanem Calvin és Luther követői által tétetett fel a ravatalra.

Nem akartam Luthert kendőzni, nincs szükség reá, a hogyan eljár, mint következetes, önérzetes férfiú helyesen járt el. Elismerem, hogy Zwingli megtámadásában kemény, kiméletlen, sőt nyers, de ugyanakkor tiltakozom, ha Dr. Masz-nyik Zwinglit a történeti igazság, Luther jellemének rovására teljesen ártatlannak, gyengédnek, olyannak tünteti föl, mint a milyen nem volt.

Tovább menve nem tagadhatjuk a tévedést, melyet Luther Fülöp gróf kettős házaságánál elkövetett, de mégsem ismerjük olyannak, mint a melynek enyhítésére felhozni semmi mentő körülményt nem lehet. Semmi kifogásunk, ha Dr. Masznyik Köstlin ítéletét lefordítja: „Kétségtelen, hogy e kettős házasság ténye a legsetétebb pont úgy a reformatio történetében, mint Luther életében“ — 311 l. — vagy mint Köstlin mondja: „Philipp's Doppelhe ist der grösste Flecken in der Reformationsgeschichte und im Leben Luthers.“¹⁴⁾ de kifogásolható, ha Köstlintől eltérőleg, annak ítéletét az összefüggésből kikapva, a mentő körülmények elhallgatásával, azt teljes meztelenségben állítja oda.

Mert Luther menthető, bár a mai kor fogalmai szerint nem igazolható. Tévedésének oka nem meghúnyászkodás Fülöp személye, grófi koronája előtt, mint katolikus írók

állítani szeretik, ő ugyanegy kézzel mosdatott meg egy VIII. Henriket és Münzert, egy koronás főt és alattvalót; nem is a haszonlesés, nem a megajándékoztatás, mert sohase vágyot, mert ha vágyakozik, másképp nyújtja ki kezét a „husos fazekak“ után.

Az ok máshol keresendő. A pápai kánonjog el volt vetve, elégetve s az ifjú protestans egyház házassági ügyekben még mindig törvény nélkül állt, melynek megállapítására, kodifikálására sem idő sem alkalom nem vala, sőt a vélemények elágazásával a felfogás annyi volt, mint a hány a fej. S a felmerült esetekben Luthert keresték meg mindannyiszor ítéletért, tanácsért és hiába szabadkozott, döntenie kellett jól vagy rosszul, úgy ahogy Isten tudnia engedé. Így 1527-ben Hans Behemnek, kinek fekélyes neje beleegyezését adja, hogy más nővel házasságot kössön, maga Luther is megadja az engedélyt, azon indokolással, hogy a hitves önként lépven vissza jogaitól a férj özvegynek, tehát szabadnak tekinthető.¹⁵⁾ S most 1539-ben hozzáfordult Fülöp is, ki épen nem erényes életéből, különféle szerelmi kalandjaiból titkot maga sem csinált s Luther a reményben, hogy szenvedélyeit megfékezzék, támaszkodva jogász társainak véleményére, az eddigi gyakorlatra — a Fülöpnek adandó tanácshoz hozzájárult.

Különben ettől eltekintve Luther tévedése, még menthető, nagy mértékben enyhíthető az által is, hogy a magas „isteni gondviselés“ szempontjából, nem egyszer maguk a pápák nullifikálták a törvényes hitves jogait, annak jogaiba közönséges személyt állítva s helyezve a csalhatatlan tiara védő árnyéka alá s ugyancsak pápai részről az egynejség, mondjuk az országos törvény alól való felmentés nem soroltatott a lehetlenségek közé, sőt a lelkiismereti, mindvégig titokban tartott házasságok — matrimonia conscientiae vagy clandestina — általánosan divó pápai engedélyezésével, melynek megadása semmi akadályba nem ütközött, mely ellen először csak a 18-dik század végén (1783.) József császár tiltakozott — törvényes kaput engedtek a bigamia felé. Továbbá megjegyezve, hogy Luther tévedését az akkori kor gyermekei megítélni képtelenek valának erkölcsileg, mert a megindított hajsza közepette nagyon jellemző Ferencz francia királynak Fülöpre célzó nyilatkozata: „ha azokat, kiken ily dolog esik, az országból kikergetik, hol maradok én?!“¹⁶⁾ — bátran kimondhatjuk, hogy Luther tévedése igenis a legsetétebb folt úgy a reformatio történetében, mint Luther életében, de nem az akkori, hanem a mai fogalmak szerint.

Pedig a történetíró feladatai közé nem csupán a tények egyszerű regisztrálása, nem is a kiollózott ítélet odavetése, hanem a tárgyilagos ítélet indokolása, esetleg az enyhítő körülmények felsorolása is tartozik. Dr. Masznyiknak ítéletét ilyennek nem találom, holott, ha Révész Calvin magatartását még Servet elegetésénél is szükségszerűnek, teljesen gáncstalannak tünteti föl,¹⁷⁾ ugyanakkor

¹⁵⁾ Luther. Tischreden. 263,

¹⁶⁾ Köstlin II. 539.

¹⁷⁾ „Sokan azok közül, kik Servet halálát történelmi előadás vagy más szempontból megítélés végett felszokták venni, nem is annyira a protestantismust, vagy épen a genfi reformált egyházat, mint sokkal inkább magát Kalvint teszik e miatt felelőssé. És ez nemcsak a történelmi, hanem általában minden igazsággal mérőben ellenkezik. Calvin

¹²⁾ Köstlin II. 98.

¹³⁾ U. o. II. 129. 260.

¹⁴⁾ U. o. II. 486.

dr. Masznyik is enyhíthette volna Luther azon tévedését, melynek elvégre semmi következménye se lett. Ha ezt elmulasztotta az ő hibája s művének ismét egy nagy hiánya.

Különben dr. Masznyik szándékosan vagy anélkül — bocsánat a hasonlatért — úgy járt el, mint a csinytevő, ki a csinyt zajjal, robajjal, lármával akarja elpalástolni, majd bölcsen elhallgat s megugrani iparkodik. Ő is dörgő szavakkal az ellenség bámulatára ugyancsak megvagdalja, megleckézteti Luthert mint láttuk, de aztán, mint a ki dolgát a legszebben bevégezte visszavonulóban elhallgatja, elpalástolja Luther azon oldalát, mely az ellenség részéről mindig sebezhetőnek tekintetik.

Ugyanis Cochläus óta századokon át mind e napig a katolikus világnak Luther ellen legsűrűbben használt fegyvere, kunyhóban, palotában általános hitellel fogadott vádja az, hogy a sátánnal czimhorált. „Ördög bagzott Lidércz módgyára az annyával; — mikor a néma ördögről olvasná Luther az evangéliomot eldőle s azt kiáltá: non sum! non sum! (vesd össze: Köstlin I. 76.) — mikor Augustában Luther beméne a császár palotájába, I. Maximilianus császár meglátván, egy Erpach nevű urat szólítá és kérdé tőle, mit látna ama barát mellett? mert én, ugymond, egy iszonyú ördögöt látok mellette.“¹⁸⁾

Ezekben találták fel sokan Luther és a sátán közti viszony bizonyítékait; míg mások egyenesen ördög által megszállottnak állítván, a római egyháztól való elszakadását ezzel akarták szépíteni malitiosus részvétellel. Sőt Pázmány tovább menve, Luther minden tanát olyannak tünteti fel, mint a melyet határozottan az ördögtől vett át s ennek frappans bizonyítékául idézi s hosszasan elemzi Luther művét: „de missa privata et unctioe sacerdotum“ (Von der Winkelmesse und Pfaffenveihe. Köstlin II., 315—317.), melyben Luther az ördöggel vitakozván meggyőzetik s annak érvelését magáéva teszi, mire Pázmány levonja az ítéletet: „noha egyideig Luther az ördög incselkedéseinek helyt nem ada, de végre mindazokat javallá és tanítá, valamelyeket a pokolbeli mester eleibe adott vala.“¹⁹⁾

Nem szükség eltagadni az igazságot; tény, hogy Luther bizonyos pontig hódolt a néphitnek, népies, érzéki meséknek s a sátán lételét, földi dolgokba avatkozását kétségbe nem voná. Azonban mindez csak azt bizonyítja, hogy korának gyermeke volt. Babonás édes anya mellett, ki hisz a megrontásban, elfogult bányász nép környezetében, mely minden sziklahasadékban s aknában egy-egy bujdosó, trónfosztott pogány istent Vénust, Dianát fedez fel, nem csuda, ha a gyermeki szív mind az előtte megmagyarázhatlant, a mit látott „tükör“ sokszor csalódás által, a hit dolgainak fogadva el magába zárt. Ha pedig az ifjú, a férfiú később mind e gyermeki benyomást le nem vetkezheté, csak természetes. Sőt talán így érthető meg az elhatározás, mikor szerzetbe lép és askétai gyakorlatoknak veti alá magát, mégis mikor lelkének nyugalmat nem talál, a néptudatban érzékien kiszinezett sátán hatalmára vezeti vissza azt, mely kezét kinyújtja nemcsak lelke, de teste után is, midőn szenvedéssel sujtja őt. Így magyarázható

egyenísége a Servet iszonyú végsorsára nézve egészen ártatlan.“ Révész J. Kalvin élete stb. 1864. 199. l.

¹⁸⁾ Pázmány. Kalauz 201—202. N.-Szombat 1766.

¹⁹⁾ U. o. 212.

meg, hogy ő, ki 95 tételében az egyházat s pápaságot alapjában támadja meg, mégis szentnek tartja az egyházat, attól elszakadni nem akar, szentnek a pápát, ki csak rosszul értesült s előtte meghajol.

Luther gyermeked hívő kedély, kit kora előítéletei némileg foglyul tartanak és pedig előnyére, mert mint ilyen sokkal nemesebb, hogysen meggondolatlan kioltja a hitnek édes világát; sokkal érzékenyebb, semmint millió szivektől vonja el a vigaszt; nem a világért el nem szívelte volna, hogy valaha róla énekelje a költő:

„Weh! Weh!
Du hast sie zerstört,
Die schöne Welt! —
Die Trümmer in's Nichts hinüber,
Wir tragen
Und klagen
Ueber die verlorene Schöne!“

De a mit a világért nem, megeselekedte az igazságért, mely mihelyt lelkében diadalmaskodik, a pápai bullát a törvénykönyvvel lángokba veti s vallást tesz rendületlenül: „Itt állok nem tehetek különben, Isten engem úgy segéljen!“

Itt e helyen, e szempontból visszautasítandó tehát Pázmány azon állítása is: „Luther, a ki az első kezdője volt a mostani ujságoknak, oly tétovázó és állhatatlan Proteus volt minden írásiban, hogy ötet méltán a ház tetején forgó vitorlának nevezhetjük, mely oda fordul, a hova a szél viszi“²⁰⁾, mert, ha Luther reformatori működésében ily tétovázás csakugyan észlelhető, az eredetét egyedül onnan veszi, hogy a kor előítéletei között nevekedve fel, azokban a római egyház meséi által még inkább megerősítve, azoktól szabadulni lassan tudott; viszont magától elesik a sátánnal való czimboraság s az ebből folyó, minden hamis következtetés, mert, ha Luther a sátán incselkedései miatt sokat szenvedett, a római egyházban szenvedé azokat, mig nem attól megválva, az általa megtisztított evangéliomi egyházban a megfeszítettre, mint a ki megtöré a sátán hatalmát — örömmel tekintethet.

Épen semmit nem bizonyít e tekintetben a fentebb idézett, Jonas által „hatalmas faltörőkosnak“ nevezett „de missa privata etc.“ sem. Igaz, hogy Luther itten a vele vitázó sátán állítása ellen nem védekezhetvén, annak érveit igazságnak fogadja el, de akkor, midőn már arról előbb is meggyőződve volt és korántsem igenli a magánmisében a csalást, bálványozást, mit már előbb is tudott és hirdetett, hanem érzi a felelőséget és aggodalmat a miatt, hogy e csalásban a római egyházban ő is részes vala. Így művének egyedüli célja meggyőzni a katolikus papságot a felől, hogy okaikkal a magánmise tanát fenn nem tarthatják, az ördög érvelésére ők is, kell, hogy igent mondjanak s itt volna az idő, hogy ők is meggondolnák lelküknek javát s nyugodalmát!

Önként felmerül most már a kérdés dr. Masznyik, miért feledkezett meg mindezekről; miért hallgatta el az igazságot, komoly érveléssel, miért nem czáfolta meg az abból levont hamis vádat?! Katolikus részről a legnagyobbtól a legkisebbig, a felnőtől az iskolás gyermekig, napjainkban is, mintha csak a régi, meggyászolt századok kísérteneinek, a XIX-dik század dicsőített világosságánál emelgetik a setétség fegyvereit és szemünkbe vágják nyil-

²⁰⁾ U. o. 277.

BELFÖLD.

tan, hogy Luther a sátán szolgája volt. S nem is vesződnek új érvek keresésével, előszedik a régít, különösen Pázmányt, mert nem találkozott még férfit, ki az igazság napjának ragyogó sugaraival elhomályosítaná a fényes dialektikát, az evangéliomi táborból nem akadt még Dávid, ki Isten nevével, apró parittyakövel ledöntse ezt az óriást!

Pedig ha valakinek, úgy Luther magyar életrőjének jutott volna a feladat, sőt a kötelesség, hogy művelt közönségnek írva, ne vágja hiába neveltségesen a levegő eget, hanem fegyverét mérje össze s táncoltassa meg Pázmány fegyverein és komoly méltósággal, tárgyilagos igazsággal tisztítsa meg Luthert, mind attól a szennytól, melylyel a magyar protestantismus láttára a magyar katholicismus halmozza el. Most épen nem mentheti magát a „Phosphorus“ tudós szerzőjével, a derék Balduinussal: „tum rei gravitas, tum virium mearum tenuitas in ista praesertim valetudinis meae ambiguitate vehementer me retraxit“²¹⁾, mert a ki gyengélkedő, az előbb gyógyuljon fel, a ki pedig nem tud arabusul, az nem beszél arabusul.

Ha valakinek, kétszeresen kötelessége lett volna dr. Masznyiknak némi figyelmet fordítani a magyar katolikus Luther életrőkre is, annyival inkább, mert ő az, ki előszavában hirdeti: „igyekeztem nagy hősi életét h a z á m s egyházam lelkes hívei előtt megjelölni“ (XI. l.), tehát első sorban a katolikusok előtt — ő az, ki riadással megizeni a szent harcot, kigúnyolja a „pápai csatlósok rozsdás fegyvereit“ s e mellett nem látja, eltagadja a forrást, melyből a „rondaszájú barát“ merít, észre nem veszi, hogy szikrát nem hányhat, nem lehet damaskusi penge a somfabet. Ma nap nem így írják a történetet, nem elég ma már jó Vásárhelyi Matkó István uramnak „Bányász csákánya,“ nem is használ többé a strucz fogás, hogy fejét homokba rejtve, se hallva, se látva, azt képzelje, hogy meggyőzte a vadászt s az arab paripát. A történetíró, ha valakit az igazságról meggyőzni akar, legyen mindenképp előtt nyílt, őszinte, pártatlanul tárgyilagos; a valót, a vádat ne hallgassa, ne takarja el s a rágalmat úgy döntse meg.

Mégis, ha dr. Masznyik frivol tollal burleszk komikum tárgyává igyekszik tenni mindazt, a mi katolikus, de a történetíró ama feladatát, hogy érvet érvel, tény tényekkel, felfogást felfogással állítva szembe, indokolt ítéletét, mint logikailag dedukált igazságot mutassa be, teljesen ignorálja, ne higgye, hogy így az igazságról csak egyet is meggyőzött volna az ellenség közül. Most, a mikor egy Fraknoi is így ír s így kell írnia: „a katolikus egyházban Isten művét, a szabadság és haladás, a felvilágosodás és jólét emeltyűjét látom; de azért nem kellett azon következményre jönnöm, hogy minden intézmény, törekvés és egyéniség, mely katolikus jelleggel bír szent, helyes és kifogástalan; s mindaz mi a kath. egyházon kívül áll rossz, helytelen és átkos. — Nem dicsbeszédet, történetet akartam írni — Pázmányról — és a mint kimutatva tévedéseit nem vétettem emlékezte ellen: védve a támadások ellen, nem kompromittáltam a történetíró hivatását.“²²⁾ Most, mikor a művelt közönség a történetírás fogalmáról kellően tájékoztatva van, akkor a valót hallgatással, az ellenérvet doronggal, a hiányt arrogantiával meggyőzni nem lehet.

Hutter Zsigmond.

²¹⁾ Fraknoi V. Pázmány P. és kora II. 414.

²²⁾ U. o. I. VI.

Jubilált papi működés. A 8000 lelket számláló kis-kőrösi egyházban lélekemelő ünnepély folyt le e hó 19-én. Az ott már 25 év óta áldásosan működő egyik lelkész, nagytiszt. **Kemény János** urat ünnepelte e napon az egyház és a város közönsége felekezeti különbség nélkül. Ez évi ápril 19-én mult ugyanis 25 éve, hogy a nevezett lelkész egyhangú megválasztás után a városba jött s hivatalába igttatott, s azóta itt, nagy nyereségére a magyarosodás ügyének, áldásosan működik. Egyéb nagy érdemei mellett, talán elég lesz itt felhozni azt, hogy 25 év előtt az egyház iskoláiban, az egy magyar osztályt kivéve, melybe kizárólag az intelligentia és néhány iparos 50—60 gyermeke, e sorok írója is járt, — a tannyelv tisztán a tót volt és most mind a nyolcz iskolában, már évek óta tisztán magyarul folyik az oktatás kivétel nélkül minden tantárgyban. 700-at meghaladja a tanoncok száma és e nagyszámú gyermek között egy sincs, ki tisztán ne beszélne magyarul, ép oly tiszta kiejtéssel, mint akár a czeglédi vagy nagy-kőrösi gyerek.

E sorok írója előtt Pest-megye kir. tanácsos tanfelügyelője nagys. Tóth József úr egy ízben akként nyilatkozott, hogy csodálatos és hihetetlen dolognak tetszett előtte a magyar nyelvben ott elért eredmény, alig hitt, úgymond, saját füleinek, mert a tótajkú nép 700 oskolás gyermeke szájából nem hallott elröppenni máshangú szót, mint a magyart. És ez, úgymond a nevezett kir. tanfelügyelő ur: Kemény János érdeme.

Hogy az eredményben az oroszlanrész az övé, kétségtelen, mert ő volt az, a ki fölvette a harcot a magyarosításnak bácskai jövevények által felizgatott ellenzőivel s daczára a kiméletlen támadásoknak, folytatta azt a fényes sikerig. És ma már nincs e hazafias iránynak ellenzője Kis-Kőrösön, nincs olyan, ki hálás elismeréssel ne adóznék a kitarító lelkes papnak és munkatársainak. Mert természetesen voltak ilyenek is. Kemény volt a vezér, a lankadást nem ismerő úttörő, de minden igyekezete, küzdelme hasztalan lett volna, ha nem támogatta volna őt hasonló lelkesedéssel lelkésztársa nagytiszt. Blázy Lajos úr és az egyház erélyes felügyelője tek. Daray Vilmos úr, s ha nem értette volna meg a vezérek intencióit a lelkes, hazafias tanítói kar. Elismerés nekik.

A kis-kőrösi tót egyház iskoláinak teljes megmagyarosodása, aránylag rövid idő alatt, fényes példa arra, hogy mellétekinteteket nem ismerő hazafiaság, erély és kitarítás mellett mit lehetne elérni, az ország többi, különösen a hasonló, sőt kedvezőbb viszonyok közt levő alföldi tót egyházakban is.

Ilyen hazafias és ernyedetlen volt 25 évi működése a kis-kőrösi evang. egyház idősb lelkészének nagyt. Kemény János úrnak. E 25 éves papi működés érdemei Kis-Kőrösön elévülhetlenek. E bokros érdemek hálás elismerése és impozans méltatása volt az e hó 19-én az evang. egyház és a város közönsége által rendezett jubileumi ünnepély.

A reggeli szokott Isten tiszteleten az ifjabb lelkésztárs imájában emlékezett meg ünnepelt tisztársáról, kérve számára Isten további kegyelmét és áldását. 25 év előtt, azon a napon, melyen Kemény Kőrösre jött, d. u. 4 órakor temették azon ifjúnak szülése következtében elhalt

édesanyját, kit a 25 éves jubileumi évforduló napján, ugyanazon órában kísértünk a nyugalom helyére. E fényes úri temetés miatt a délutáni órákban történt meg a tisztelgés és az emléktárgyak átadása. Délután 5 órára gyűlt össze az ev. egyház tanácsstermében az egyház 60 tagú presbyteriuma, melyben a város képviselő testülete s a városi intelligencia csatlakozott. Innen az ünnepelt lelkész lakására vonult át a másfélszázra felszaporodott üdvözlő sereg, élén a felügyelővel s a másik lelkéssel s a papilag tágas nagy termében tömött sorú félkörben helyezkedett el. Majd megjelent a meghívott jubilans s a felharsanó éljen után előlépett az egyház másik lelkésze nt. Blázy Lajos úr s meleg szavakban tolmácsolta az egyház és város hálás érzelmeit s méltatva a jubilans 25 évi papi működésével szerzett bokros érdemeit, ez érdemeknek nem jutalmául, hanem csak elismerése és hálája jeléül átadta az egyház ajándokát, egy, addig a gondnok által tartott s 75 frt költségen beszerzett illusztrált díszbibliát. Erre a jubilans meghatottan válaszolt. Válaszában hangsúlyozva, hogy az ajándokul nyert bibliában foglalt örök elvek és igazságok vezérelték őt eddigi működésében, abból merített erőt a munkához, abból merítette a szeretetet, mely őt híveihez s az egész városhoz csatolta s ahhoz kíván ragaszkodni ezutáni működésében is. De, ugymond a jubilans — 25 év előtt, midőn e nemes egyház egyhangú bizalma e munkátérre állított, — ifjú vér pezsgett ereimben, de a munkában eltölt 25 év alatt erőim is megfogyatkoztak s így ezután lehet, hogy lesznek fogyatkozásaim is, mikre előre is elnéző türelmüket kérem. Megköszönve még egyszer a megtiszteltetést, rövid buzgó fohászbán kért Istentől erőt és kegyelmet további működéséhez.

Ezután a kis-körösi úri nők küldöttsége tisztelgett a városi főjegyző neje Tepliczky Jánosné ő nagysága vezetése alatt, ki meleg üdvözlő szavak kíséretében adta át a kis-körösi hölgyek emlékajándokát, egy díszes aranyórát. A jubilans meghatva köszönte meg a hölgyek gyöngéd figyelmét, felemlítve, hogy az emléktárgy az átélt és a még hátra levő időre emlékezteti őt, mely utóbbira eddigi szeretetüket kéri magának, amint hogy ő is lelki atyai szívébe zárva viselendi őket, mint eddig is. Ezzel a tisztelgés véget ért s a közönség szétoszlott a tágas szobákban, majd később gazdag vacsorához ült, melyet szinte az egyház rendezett. Felköszöntőkben természetesen nem volt hiány. A harmadik fogásnál legelsőnek állt fel a jubilans s a legalkotmányosabb királyra I-ső Ferencz Józsefre üritette poharát, mely köszöntőt a közönség állva hallgatott meg. A felzúgó éljenek után nt. Blázy Lajos emelt poharat, éltetve a jubilansban kedves tisztársát, az egyház buzgó papját, az egész város által tisztelt és szeretett férfit. Ezután Kemény Ödön főthi lelkész, a jubilans fia emelte poharát az egyházban uralkodó egészséges közszellemre, melynek e jubileum is, mint az igaz érdem méltatója, bizonyosága. Együttal köszönetet mond a család nevében az apa megtiszteléseért. Ugyancsak a főthi lelkész éltette a felügyelőt, a másik lelkészt a már 10 év óta híven sáfárkodó gondnokot, mint a jubilált munkasikerének osztályosait. A jubilans a tanítói karra, a felügyelő Daray az egyház nagy tanácsára, mint minden egyházi nemes törekvés támogatójára, a gondnok a kis-körösi evang. hívekre, Kemény Ödön a gyöngéd figyelmű hölgyekre, Mi-

hályf tanító a jubilans neje, a példányszerű papnéra, Bellusi Baross József tanító az egyház vezéri karára, Blázy a községi képviselő testületre s még többen emelték poharaikat. — A vendégsereg a jó cigányzene mellett a hajnali órákig mulatott együtt s azon meggyőződéssel tért meg aztán övéihez, hogy ez lélekemelő ünnepély s méltó jutalma volt az érdemes lelkésznek.

Másnap a róm. kath. lelkész tisztelgett még a jubilansnál egyháza küldötteivel s a megtisztelt biztosította őket is testvéries szeretetéről.

Isten éltesse az érdemes lelkészt sokáig, az egyház és haza javára. — Ö. —

Emléklap. — Folyó évi Aprilishó 18-án tölté be Nagytisztelétű Andorka János, somogyi Esperes Úr, lelkészkedésének ötvenedik s esperesi hivatalkodásának huszonnegyedik évét.

Ötven éve a munkának s küzdelemnek; a lelképásztori gondnak s keserű csalódásnak

Ötven éve a meg-megújuló bizalomnak s éltető reménységnek, ha az elhintett lelkimag gyökeret vert, hajtást, virágot, gyümölcsöt hozott

Ötven éve az evangéliumi apostolkodásnak, magyar protestáns egyházunk s hazánk érdekében

Méltán megérdemli a jubiláló főesperes lelkész, — ki mint a nyugoti — szlavón missió megállapítója; egyházmegyéjének bölcs kormányzója; tankerületének a gyülekezetének vezére s lelki atyja, halhatatlan érdemeket szerzett magának, jubileuma alkalmából, a közelismerés hódoló tiszteletét!

A midőn pedig csekélységem, mint anyaszentegyházunk legérdemtelenebb s legcsekélyebb napszámosa, a nagynevű főesperes úrnak itt a nyilvánosság hasábjain emléklap alakjában mutatom be hódolatomat, kívánom hogy a Mindenható még évek során át egészségben s boldogságban tartsa meg, mert, Uraim, a valódi érdem előtt le a kalapokkal!

Magyar Boly-ban 1888. april 20-án. *Kottler Ottó,*
ev. lelkész.

Válasz — a névtelen „Egy barát“-nak.

II.

Erdély. — Az „Ev. Egyház és Iskola“ ez évi 16-ik számában előre bocsátottam, hogy L. J. és B. S. ügyét — a Nagytisztelétű Szerkesztő ur becses engedelmeivel — bővebben fogom igazolni.

Koós Ferencz tanfelügyelő úr az 1884-ik év okt. 1-én 987. sz. a. L. J. oklevélnélküli tanítónőnek — a miniszter úr előleges tudta nélkül, a pürkercezi ág. hitv. ev. egyház és a magas miniszterium között fennálló törvényes szerződés 4-ik pontja ellenére — meghagyta, hogy rendes 500 frt fizetésű állását az 1884-ik év október hó 4-én foglalja el.

A nm. vall. és közoktatási miniszter úr 1884. október 16-án 36785 sz. a. kelt magas rendeletével „L. J. okleveles munkatanítónőt egyelőre ideiglenes minőségben, oly kikötéssel nevezte ki, hogy az elemi iskola tanítónői képesítő oklevelét az 1885 6-ik tanév kezdetéig megszerezni tartozik. Brassó, 1884. évi decemberhó 1-én Koós Ferencz m. k.“

A nm. vall. és közokt. Miniszter úr 1886. aug. 19-én 32229 sz. a. kelt rendelete alapján: „ezennel útasítom L. J. tanítónőt, hogy a törvényszabta tanképesítő oklevelet 1887/8. tanév kezdetéig szerezze meg, mivel ellenkező esetben tanító-

női állása megüresedettnek fog tekintetni és más okleveles tanítónővel betöltetni. Brassó, 1886. szept. 14. Koós Ferencz m. k.“

Vallás és közoktatási m. kir. miniszter 29723. sz. 1887. „Megfelelő eljárás végett azzal küldöm vissza, miszerint L. J. pürkereci áll. el. iskolai tanítónőnek a törvényszabta tanképesítő oklevél megszerzésére az 1888/9 tanév kezdetéig — még az egyszer, de utoljára — a kérelmezett határidőt meghosszabbítom; azonban oly határozott kikötés mellett, hogy ha a fenn jelzett időre a tanképesítő vizsgát sikerrel le nem tenné — tanítónői állása minden közbeeső újabb kedvezmény kizárásával megüresedettnek fog tekintetni és más okleveles tanítónővel betöltetni. Budapest, 1887, jul. 29. A miniszter helyett Gönczi Pál, áll. titkár.“

Ime így áll L. J. ügye. Vajjon nem méltán elítélendő eljárás-e az, egy tanfelügyelőtől, midőn a magas miniszterium s a pürkereci ág. ev. egyház 1883. októberhó 5-éről 27102 sz. a. a miniszter úr s az egyház felhatalmazottai által sajátkezűleg aláírt s megerősített törvényes szerződés 4-ik pontjának ezen kikötése: „A nagyméltóságú vallás és közoktatási miniszter úr a helybeli állami iskola ezután megüresedő tanítói állomásainak betöltésekor — méltóztatásuk időnkint jeles képzettségű, de ág. ev. hitvallású tanítókat kinevezni“, — így kijátszatik és megsértetik!? Nem felette nagy protectióra vall-e azon körülmény, hogy az 1884-ik év október hó 16-ától — 1888. aprilishó 19-éig — 3½ évig Brassóme gyében Pürkerecen női kézimunka oklevéllel is lehet rendes tanítói állást teljes 500 frt évi fizetéssel elfoglalni s a tanfelügyelői kiváltságos nagy kegyből — a szakképzett okleveles tanerők mellőzésével — méltatlanul viselni!?

A mi továbbá B. S. ügyét illeti azt a következő tényekkel igazolom: Nevezett tanítói képességét, sem a tanfelügyelőség, sem a régi iskolatanács, sem a közigazgatási bizottság útján — az iskolai törvény értelmében — soha nem igazolta, sőt nevezetthez a következő dorgatorium érkezett:

„665. sz. 1877. Brassóme gyé közigazgatási bizottságától. A tekintetes községi iskolaszékeknek Pürkerecen. B. S. ottani községi tanító, múlt tanévi tanítói működése a törvényes kívánalmaknak nem felelvén meg, a vallás és közoktatási miniszter úr ő nagyméltósága idei 26018 sz. a. kelt magas rendelete folytán érdekelt tanító hanyag eljárásáért szigorúan megintetik. A mi is ezennel az illetővel közlés végett a tekintetes iskolaszékek megíratik. Brassóme gyé közigazgatási bizottságának 1877. nov. 12-én Brassóban tartott üléséből. Szentiványi Gyula s. k. főispán.“

„Nyilatkozat. Alulirott ezennel komoly átgondolt szándékkal, szilárd elhatározott akarattal kijelentem, hogy a pürkereci községi iskola vezetésem alatti IV., V., VI. osztályának nyelvtudományi — olvasási — irálytani, és számtan-mértani tantárgyainak oktatásáról, míg Pürkerecen leszek — mint tanító, önként és határozottan lemondok és ezen tantárgyak tanítását állandóan és teljesen helybeli pályatársaimra bízom és ruházom. Ezekre magamat önként, határozottan és állandóan kötelezem. Pürkerecen 1881. szept. 19-én B. S. tanító. K. T. s. k. tanú, D. M. s. k. tanú.“

„Sz. 1038/1881. Brassóme gyé kir. tanfelügyelősége. T. Fejér Gyula községi iskolaszéki elnök urnak Pürkere-

ezen. Folyó évi szeptemberhó 19-én 41. sz. a. tett becses jelentését, miután ezt B. S. úr előttem is szóval nyilvánította — egyelőre jóváhagyó tudomásul veszem. Örvendek, hogy a kérdés ily módon oldatott meg.“ „Brassó 1881. szeptemberhó 23-án. Koós Ferencz m. k. kir. tanfelügyelő.“

Ime nyájas olvasó ez a B. S. az, kire a tanfelügyelő úr pazar kegyeit ma is oly bőkezűleg kiárasztja és oly feltűnően protegálja. Ily kiváló szakkészültségű tanerők mellett bizonyára a tanügy itt fel fog virágozni. De ki tehet arról, ha ezt így kívánja meg — a 2 felfejtett esetben egyiránt — az állami iskola, a tanügy és maga a tanfelügyelő úr is!

Fejér Gyula s. k.
ág. hitv. ev. lelkész.

VEGYESEK.

— Tisztelt előfizetőimnek szives tudomásul. — Nyomdászom — mint azt e hó elején a „Bp. H.“-ban is közírté tettem volt — az ígért időre a munkát nem bírta elvégezni. Csak e hó 18-án vehettem tőle az első szállítmányt. Innét a késedelem a szétküldésben. — Mindazok, kik magukat előjegyeztették, tőlem levelezőlapot is vettek, de a könyv megküldése módjára nézve még nem értesítettek, kérem ezt május 8-ig megtenni. Azon napon túl utánvét mellett bátorodom nékik a könyvet megküldeni. — Könyvemben — daczára minden gondosságunknak — előforduló sajtóhibákért szives elnézést kérek.

Ráczkózár, 1888. ápril 25-én. Guggenberger.

— Személyi. Ntú. Schneller István úr, a pozsonyi theol. akademia igazgatója olaszországi tanulmány útjából, melyen 6 hetet töltött, folyó hó 23-án visszaérkezett és működését megkezdette.

Kimutatás

a theol. tan-, illetőleg szakkönyvek kiadása végett megindított gyűjtés eredményéről.

V. kimutatás:

a) Kegyes adakozók:
b) az „Evangelikus Dogmatiká“-ra előfizettek: 15) nt. Török József alesperes úr 2 frt; 16) czeplédi evang. iskolai könyvtár (nt. Török József úr útján) 2 frt; 17) nt. Veres József lelkész úr 2 frt; 18) nt. Belohorszky Gábor főesp. úr 2 frt. Ugyanazt megrendelték: 52) nt. Ritter Károly főesp. úr; 53) tisz. Placskó István lelkész úr; 54) tisz. Krahulecz Aladár lelkj. úr; 55) nt. Guggenberger János lelkész úr (csere-példány).

c) Az „Evangelikus Egyházjogtan“-ra előfizettek: 4) nt. Belohorszky Gábor főesp. úr 3 frt; 5) nt. Török József alesp. úr 3 frt.

Ugyanazt megrendelték: 4) nt. Kernuch Adolf lelkész úr; 5) tisz. Krahulecz Aladár lelkj. úr.

Pozsony, 1888. ápr. 26. Dr. Masznyik Endre,
pénztáros.

PÁLYÁZAT.

A pozsonyi ág. hitv. evang. lyceumban egy a class. philológiának mint fő- és a tót nyelvnek mint facultativ kötelező tantárgynak egybekötött tanári állomás a rendes triennium fenntartása mellett, rendes vagy esetleg helyettes tanárral betöltendő. A rendes tanár, ki egyszersmind a tanári nyugdíjintézetbe belépni köteles, évi jövedelme 1050 frt és tandíjosztalék; a helyettes tanáré 700 frt. Pályázhatnak ág. hitv. evang. tanképesített egyének. A megválasztott az 1888,9-dik tanév elején tartozik állását elfoglalni. A kellően felszerelt folyamodványok f. é. június hó 15-ig a lyceumi igazgatósághoz beküldendők.

Pozsonyban, 1888. évi áprilhó 8-án.

Samarjay Károly,

a pozsonyi ág. hitv. evang. egyházközség felügyelője.